

Ficus religiosa (Peepal Tree)

Classification-

Kingdom- Plantae

Division- Magnoliophyta

Class- Magnoliopsida

Order- Rosales

Family- Moraceae

Genus- *Ficus*

Species- *religiosa*

Habitat- Native to the Indian subcontinent and Southeast Asia, it grows in tropical and subtropical regions, commonly found in forests, along riverbanks, and in urban and rural sacred groves.

Morphology- *Ficus religiosa* is a large, deciduous tree reaching heights of 20–30 meters with a broad, spreading crown. The bark is smooth and grayish-brown, often marked with patches. Leaves are large, heart-shaped with a distinctive elongated tip (drip tip), and have a leathery texture. The tree produces small, fig-like fruits called syconia, which are green when young and turn yellowish or red upon maturity. It is a strangler fig in early stages and often develops extensive aerial roots.

Economic Importance-

Considered sacred in Hinduism, Buddhism, and Jainism, often planted near temples and monasteries.

Provides shade and habitat for various bird and insect species.

फाइकस रिलिजियोसा (पीपल का पेड़)

वर्गीकरण -

जगत – पादप

विभाग – मैग्नोलियोफाइटा

वर्ग– मैग्नोलियोप्सिडा

क्रम– रोसेल्स

कुल– मोरेसी

जाति – फाइकस

प्रजाति – रिलिजियोसा

आवास (Habitat)

पीपल भारत उपमहाद्वीप और दक्षिण-पूर्व एशिया का मूल निवासी है। यह उष्णकटिबंधीय और उपोष्णकटिबंधीय क्षेत्रों में पाया जाता है और आमतौर पर जंगलों, नदियों के किनारे, तथा ग्रामीण व शहरी धार्मिक स्थलों में उगता है।

आकृति-विज्ञान (Morphology)

Ficus religiosa एक बड़ा पर्णपाती वृक्ष है जिसकी ऊँचाई 20–30 मीटर तक होती है। इसका तना चिकना और धूसर-भूरा होता है, जिस पर अक्सर पैच जैसे निशान होते हैं। पत्तियाँ बड़ी, दिल के आकार की होती हैं जिनका सिरा लंबा और नुकीला होता है (ड्रिप टिप)। इसकी बनावट चर्मयुक्त होती है। यह छोटे अंजीर जैसे फल (साइकोनिया) पैदा करता है, जो पहले हरे होते हैं और पकने पर पीले या लाल हो जाते हैं। प्रारंभिक अवस्था में यह पेड़ "स्ट्रैंगलर फिकस" की तरह बढ़ता है और बाद में बड़ी संख्या में हवाई जड़ें विकसित करता है।

आर्थिक महत्व (Economic Importance)

हिंदू धर्म, बौद्ध धर्म और जैन धर्म में इसे पवित्र माना जाता है और अक्सर मंदिरों और मठों के पास लगाया जाता है।

यह पक्षियों और कीड़ों के लिए छाया और आवास प्रदान करता है।

ਫਾਈਕਸ ਰਿਲੀਜ਼ਿਓਸਾ (ਪੀਪਲ ਦਾ ਰੁੱਖ)

ਵਰਗੀਕਰਨ -

ਰਾਜ - ਪੰਜਾਬ

ਵਿਭਾਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ - ਰੋਸੇਲਸ

ਪਰਿਵਾਰ - ਮੋਰੇਸੀ

ਜੀਨਸ - ਫਾਈਕਸ

ਪ੍ਰਜਾਤੀ - ਰਿਲੀਜ਼ਿਓਸਾ

ਆਵਾਸ (Habitat)

ਪੀਪਲ ਦਾ ਰੁੱਖ ਭਾਰਤ ਉਪਮਹਾਦੀਪ ਅਤੇ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਰਮ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਗਰਮ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ-ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ-ਵਿਗਿਆਨ (Morphology)

Ficus religiosa ਇੱਕ ਵੱਡਾ, ਪੱਤੇ ਛੱਡਣ ਵਾਲਾ ਰੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 20 ਤੋਂ 30 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਛਾਲ ਹਲਕੀ ਭੂਰੀ ਅਤੇ ਚਿਕਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਚਿੱਟੇ-ਭੂਰੇ ਧੱਬੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੱਤੇ ਵੱਡੇ, ਦਿਲ-ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਗੇ ਵੱਲ ਤਿੱਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (drip tip)। ਇਹ ਪੱਤੇ ਚਮੜੀ ਵਰਗੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੁੱਖ ਛੋਟੇ-ਅਕਾਰ ਦੇ ਅੰਜੀਰ ਵਰਗੇ ਫਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੇ ਅਤੇ ਪੱਕਣ 'ਤੇ ਪੀਲੇ ਜਾਂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ **strangler fig** ਵਾਂਗ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਵਾਈ ਜੜਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance)

ਹਿੰਦੂ, ਬੌਧ ਅਤੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ਕੋਲ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਰੁੱਖ ਚੰਘੀ ਛਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਛੀਆਂ ਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।